

Дочка К. Ушинського Надія створила власним коштом у с. Ображіївці Новгород-Сіверського повіту в 1912 р. початкове училище на 100 учнів. Пізніше цьому навчальному закладу було присвоєно її ім'я [12].

Доброчинна підтримка освітніх закладів з боку приватних осіб на Правобережній Україні, а саме в південно-західних губерніях, набула вигляду “едукативних фондухів”, під якими в досліджуваній період розуміли кошти, що надавалися заможними представниками польської громади для заснування та підтримки освітніх установ. Зазначимо, що такі приватні доброчинні внески, їх різновиди стали предметом дослідження сучасного науковця Н. Сейко, тому надалі ми не будемо зупинятися на їх розгляді [10].

Висновки. Отже, проведений науковий пошук дає змогу стверджувати, що приватна доброчинна діяльність у галузі освіти, по-перше, стала невід’ємною складовою громадського життя України кінця XVIII–XIX ст.; по-друге, пройшла складний суперечливий шлях розвитку, протягом якого відбулося поступове якісне й кількісне оновлення соціальних груп вітчизняних меценатів, які ініціювали відкриття навчальних закладів різних типів і рівнів, надавали їм значну матеріальну допомогу та підтримували талановиту молодь.

Література

1. Багалея Д.И. История города Харкова за 250 лет его существования (с 1655-го по 1905-й год) : истор. мон. : в 2 т. – Х. : Репр. изд., 2004. – Т. 2. (XIX-й и нач. XX-го века). – 982 с.
2. Власов П.В. Обитель милосердия / П.В. Власов. – М. : Моск. рабочий, 1991. – 301, [2] с.
3. Георгиевский П.И. Организация частной благотворительности / П.И. Георгиевский // Вестник благотворительности. – 1895. – № 5. – С. 40–49; № 6. – С. 32–40.
4. Гогель С.К. Объединение и взаимодействие частной и общественной благотворительности / С.К. Гогель. – СПб. : Тип. о-ва “Общественная польза”, 1908. – 237 с.
5. Зубов В.Е. Российское государство и благотворительные организации в XIX в. / В.Е. Зубов // Благотворительность в России. Социальные и исторические исследования – СПб., 2001. – С. 423–424.
6. Истинно доброе дело // Вестник благотворительности. – 1897. – № 11. – С. 92.
7. Критика и библиография // Вестник благотворительности. – 1897. – № 10. – С. 46–47, 77.
8. Лихачева Е.О. Материалы для истории женского образования в России (1786–1828) время императрицы Марии Федоровны / Е.О. Лихачева. – СПб. : Тип. М.М. Стасюлевича, 1893. – 308 с.
9. Нарядько А.В. Благодійність у розвитку освіти в Україні (друга половина XIX – початок XX століть) : дис. ... кандидата іст. наук : 07.00.01 / Андрій Валерійович Нарядько. – Запоріжжя, 2002. – 242 с.
10. Сейко Н.А. Доброчинність поляків у сфері освіти України (XIX – поч. XX ст.). Київський учбовий округ : монографія / Н.А. Сейко. – Житомир : Полісся, 2007. – 320 с.
11. Столетие Пирятинского городского училища 1814–1914. – К. : [б. и.], 1915. – С. 24–25.
12. Янченко Т. Благодійно-педагогічна діяльність родини Ушинських / Т. Янченко // Українознавство. – 2004. – № 1–2. – С. 73–75.

ЗЕЛЕНСЬКА Л.Д.

НАУКОВА АТЕСТАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧЕНИХ РАД ВІТЧИЗНЯНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ НА ПОЧАТКУ XIX СТОЛІТТЯ

Участь вищої освіти України в Болонських перетвореннях має бути спрямована на її розвиток і набуття нових якісних ознак. Разом з демократизацією суспільного життя в цілому, законодавчого врегулювання потребують питання утвердження академічних і громадянських свобод у вищих навчальних закладах, діяль-

ності колегіальних органів управління вищою школою, здійснення наукової атестації професорсько-викладацького корпусу тощо.

Пошук нових шляхів інтеграції, оновлення управлінської моделі неможливі без еволюційного поступу суспільства. У зв'язку із цим актуалізується проблема об'єктивного аналізу історико-педагогічних надбань, пов'язаних з діяльністю вчених колегій вітчизняних університетів ХІХ ст., зокрема з питань присудження учених ступенів і звань.

Аналіз історико-педагогічних джерел з проблеми дослідження засвідчив, що питання наукової атестації вченого корпусу вітчизняних університетів знайшли відображення в працях А. Алексюка, О. Глузмана, Н. Дем'яненко, М. Євтуха, Г. Косінової, Л. Курила, О. Микитюка, О. Мартиненко, С. Посохова, Б. Ступарика, О. Сухомлинської та ін. Однак автори вказаних досліджень лише фрагментарно торкалися питання взаємодії урядових структур і академічних корпорацій щодо присудження учених ступенів, не акцентуючи уваги на функціях учених рад у розв'язанні цього питання.

Мета статті – на основі аналізу законодавчої бази початку ХІХ ст. з питань наукової атестації у вищій школі схарактеризувати права та досвід практичної діяльності вчених колегій вітчизняних університетів щодо присудження учених ступенів.

Вивчення історико-педагогічних джерел з проблеми дослідження [1; 3; 4] дає змогу констатувати, що поняття “магістр”, “доктор” мають давнє коріння й сягають часів виникнення університетів Західної Європи. До моменту запровадження університетської освіти такий титул мала будь-яка людина, котра закінчила школу з позитивними оцінками або займалася викладацькою діяльністю. Після виникнення на теренах Західної Європи перших університетів набуття титулу “магістр” чи “доктор” було відмежоване від традиційної практики, набуло рис певної процедури, що делегувалась виключно університетським корпораціям з рук папського престолу. Головним привілеєм середньовічного університету як освітнього центру, на відміну від інших навчальних закладів, стало право промоції, тобто можливості після відповідних випробувань надавати своїм членам ліцензію на право викладання повсюди та присуджувати академічні звання бакалавра, магістра чи доктора.

В аспекті досліджуваної проблеми викликає інтерес той факт, що перший крок у цьому напрямі зробив папа Григорій ІХ. У 1233 р. він дарував Тулузькому університету привілей, згідно з яким, кожен, хто одержував його диплом, набував права викладати повсюди (*ius unigue dosendi*) [1; 5]. Деякі університети, наприклад Болонський, Паризький, Неапольський, довго не визнавали “чужих” дипломів або ж пов'язували їх визнання з певними формальностями, зокрема, скороченим іспитом або диспутом.

Зауважимо, що присудження учених ступенів у середньовічних університетах було тісно пов'язане з точною регламентацією навчального матеріалу, визначенням наукових керівництв і методів викладання, оскільки в окреслений історичний період існував лише один науковий напрям, продиктований догматикою церкви. Зазвичай університетське викладання включало читання лекцій (*lectio, praelectio, lectura*) і проведення диспутів (*disputatio*). Головною вимогою до диспуту було точне встановлення, обґрунтування або захист церковного вчення в поєднанні з відомими науковими положеннями. Визнанням ученим вважали того, хто виявляв найбільшу спритність і гостроту розуму в дискусіях. Питання щодо зібрання ученими наукових фактів і їх об'єктивного дослідження не підлягали розгляду. Кожен

факультет університету чітко встановлював ті джерела, посібники й методи, якими слід було керуватися для отримання вченого ступеня [1; 5].

У ході наукового пошуку встановлено, що в XIV ст. в Німеччині було надруковано трактат “О похвале клиру”. Показово, що слово “клир” у цьому документі було використано не лише для позначення духовного звання, а і як синонім ученого. Автор трактату акцентував увагу на тому, щоб магістерський титул отримували лише достойні особи й гідним шляхом (всупереч симонії чи проханням). Увага, яку приділяв автор останнім способам набуття ученого ступеня, свідчить про те, що вони були досить поширеними на той час. З огляду на викладене, автор документа формулює перелік вимог, яким має відповідати магістр, а саме:

- по-перше, бути старанним;
- по-друге, читати лекції з користю;
- по-третє, викладати матеріал упорядковано;
- по-четверте, істину любити більше, ніж власну винятковість;
- по-п’яте, не принижувати католицької віри;
- по-шосте, бути покірним;
- по-сьоме, не приймати промацію, що досягається шляхом симонії” [1, с. 6].

Крім цього, у документі наголошується на необхідності самостійних пошуків здобувача в науці й використанні ним уже досягнутого іншими, бо “ніхто не має достатнього розуму для всього. Властивість справжнього дослідника – випрошувати більшість у інших і дещо винаходити самому” [1, с. 6].

Аналіз джерел з проблеми дослідження [1–4; 6; 9] засвідчив той факт, що витоки законодавства щодо присудження учених ступенів в університетах Російської імперії сягають 1802 р., коли імператором Олександром I було підписано “Акт постанови для імператорського університету в Дерті”, відповідно до якого “університет, на зразок іноземних, надає академічні градуси або привілеї, а удостоєні університетом доктори зараховуються до восьмого, а магістри – до дев’ятого класу”.

Надалі загальні принципи наукової атестації в законодавчому порядку формулювалися в університетських статутах. З метою надання інституту наукової атестації чіткої, уніфікованої, обов’язкової для всіх університетів Російської імперії побудови і єдиної правової основи, неодноразово видавались “Положення про випробування на учені ступені (від 20 січня 1819 р., 28 квітня 1837 р., 6 квітня 1844 р., 4 січня 1864 р.).

У ході наукового пошуку встановлено, що вже в статуті Харківського імператорського університету (1804 р.) [9], який був калькою з Московського, загальноуніверситетська рада наділялась правом самостійного присвоєння “університетських достоїнств”. Порядок присвоєння учених ступенів було викладено в розділі IX “Про іспити і набуття університетських посад”. Аналіз положень статуту засвідчує той факт, що університетські ради виступали остаточною інстанцією в затвердженні учених ступенів “кандидат”, “магістр”, “доктор”. Особи, які претендували на одержання певного “університетського достоїнства”, підлягали випробуванням під головуванням декана того відділення, розряд наук якого відповідав претенденту. Так, студент, що був здобувачем ученого ступеня “кандидат”, мав скласти письмовий іспит, який передбачав розв’язання певних завдань, укладених факультетом. Після цього проводилось усне випробування за двома питаннями, що стосувались “головної науки”, та співбесіда за питаннями допоміжних наук у присутності факультетської ради.

Здобувачі магістерського й докторського ступеня проходили попередню співбесіду з деканом і двома професорами допоміжних наук. Публічні іспити мали проходити таким чином: з означеного переліку укладених питань до кожної науки, що підлягала вивченню у відділенні, за жеребкуванням визначали два запитання для магістра й чотири для доктора, які вони мали “розв’язати ґрунтовно та надати розгорнутий виклад”. Після цього проводився усний іспит з інших предметів, які визначали екзаменатори. До цього додавались практичні досліди: визначення частин тіла для здобувачів хімічного відділення, визначення діагнозу хворого та призначення лікування на медичному факультеті тощо. Після окреслених випробувань, здобувач магістерського достоїнства мав прочитати одну, а докторського – три публічні лекції за рекомендацією відділення й надати дисертацію для захисту у факультетській раді [9].

Зауважимо, що за загальним правилом, магістерський і докторський диспути мали проходити латинською мовою. Лише в окремих випадках, що аргументувались особливостями науки, з дозволу відділення дозволявся диспут російською мовою. Сама процедура публічного захисту дисертації вимагала, крім загального обговорення, виступи трьох професорів від факультету як опонентів. Лише після окресленої процедури результати захисту надавались для затвердження до університетської ради, яка й присуджувала учений ступінь.

Наразі, якщо надана дисертація за визначенням більшості представників факультетського зібрання не заслуговувала на увагу, або під час випробувань здобувач виявляв недостатні знання, він набував права поновлення встановленої процедури через рік.

Про обсяг вимог до здобувача докторського ступеня в галузі словесності надає уявлення іспит випускника Харківського університету, майбутнього сенатора А. Гевлича, який він витримав у 1815 р. Спочатку кращі професори факультету – математик Т. Осиповський, історик А. Дегур, філософ Й. Шад – в усній бесіді з докторантом переконалися, що він гідний бути допущеним до іспиту. Усний іспит розпочався в кінці лютого й тривав з перервами до кінця березня. Докторант мусив спочатку дати відповіді на запитання з історії російської церкви, російської літератури, політології, всесвітньої історії, латинської літератури, французької мови та літератури. Після цього він підготував і прочитав три публічні лекції, присвячені, відповідно, історії російської торгівлі, естетики та новій історії; 15 червня того ж року факультет рекомендував дисертацію А. Гевлича до захисту і дав дозвіл на її публікацію. Публічний диспут з дисертації відбувся 30 червня на засіданні факультету, причому опонентами виступали всі присутні. Лише після цього, визнавши диспут задовільним, факультетська рада звернулася до вченої ради університету з клопотанням про затвердження А. Гевлича в докторському званні [4, с. 67].

Однак матеріали проведеного дослідження [1; 3; 4] засвідчують той факт, що процедура присудження учених ступенів на початку XIX ст. часто порушувалась, а вчена рада, зокрема Харківського університету, з “підозрілою благодушністю ставилась до претендентів на докторські та магістерські дипломи, особливо з числа місцевих поміщиків та їхніх дітей. Так, у ювілейному виданні “Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна за 200 років” [4] наводяться дані щодо подання до докторського ступеня директора Катеринославської гімназії Д. Мізка. Учена рада університету прийняла рішення надати останньому ступінь доктора “витончених мистецтв” без будь-якого іспиту, лише за “заслуги на ниві освіти”. Сумнівним виглядало й надання докторського ступеня синові багатого вельможі

П. Дегаю, котрий не був навіть магістром. У багатьох випадках ішлося про докторський ступінь з філософії, хоча Харківський університет, на відміну від західних, не мав права взагалі надавати вчені ступені з філософії.

Зауважимо, що причина такого стану справ полягає в тому, що у вітчизняних університетах здобуття вченого ступеня співвідносилось з чинами “Табелі про ранги”. Так, у 1808 р. уряд оголосив, що для присвоєння чину колезького асесора, з якого починалося право на потомствене дворянство, необхідно мати університетський диплом або ж скласти іспити спеціальній університетській комісії за такими предметами: російська та іноземна мови, право, економіка, історія вітчизняна та всесвітня, статистика, географія, математика, фізика [3]. Таким чином, російський уряд поставив бюрократичну кар’єру в залежність від освітнього цензу. Зокрема, ступінь кандидата (сучасний диплом з відзнакою) давав випускнику право на чин 12 класу (губернський секретар), магістерський диплом – чин 9 класу (титулярний радник), докторський – 8 класу (колезький асесор) [4, с. 39].

В аспекті досліджуваної проблеми слід зазначити, що порушення правил присудження вчених ступенів університетськими радами в означений період спостерігалось й в інших університетах Російської імперії початку ХІХ ст. Про це свідчить, зокрема, інцидент, що стався в Дерптському університеті 1816 р., коли розбагатілий театральний кравець Вальтер придбав собі докторський диплом, а разом з ним і потомствене дворянство, за 30 тис. карбованців. Такий інцидент викликав особисте втручання самого імператора, внаслідок чого Вальтер був позбавлений диплома, ректор і декан юридичного факультету втратили свої посади, а університетські ради постановою від 16 грудня 1816 р. позбавлялись права присвоєння учених ступенів на невизначений термін.

У ході наукового пошуку встановлено, що ухвала Міністерством народної освіти “Положення про випробування на учені ступені” від 20 січня 1819 р. була продиктована необхідністю вдосконалити нормативним актом процедуру присвоєння учених ступенів в університетах Російської імперії. Згідно з “Положенням...”, затверджувались учені ступені дійсного студента, кандидата, магістра і доктора. Університетські ради втрачали повну самостійність у наданні наукових ступенів. Рішення вченої колегії підлягали затвердженню міністра народної освіти. Зокрема, учені ради мали доводити до відома Міністерства народної освіти через попечителя відомості про осіб, затверджених у вчених ступенях дійсного студента та кандидата. Оскільки ця вимога не завжди виконувалась, то 7 травня 1821 р. було опубліковано “Циркулярну пропозицію щодо надання відомостей про затвердження у ступені кандидата і дійсного студента”, яка зобов’язувала університетські ради завчасно сповіщати міністра щодо окреслених справ. Показово, що така вимога була продиктована, насамперед, взаємозалежністю набуття класного чину від наукового ступеня, делегованого претендентам університетами.

Зауважимо, якщо згідно з “Положенням про випробування на учені ступені” (1819 р.) дійсний студент перебував у чотирнадцятому, а кандидат у дванадцятому класі, то через чотири роки перший – у 12, а другий – у 10 класі “Табелі про ранги”. Це стало можливим після того, як 29 вересня 1822 р. вийшла постанова Міністерства народної освіти “Про присвоєння університетським студентам чину 12, а кандидатам – 10 класу” [5].

Іншою формою контролю за діяльністю професорських колегій, згідно з “Положенням...” (1819 р.), було доставлення дисертацій через попечителів навчальних округів міністру духовних справ і народної освіти. Підкреслимо, що протягом 1819–1836 рр. було опубліковано три циркулярних постанови, в яких уточню-

вались форма і кількість примірників наданих дисертацій. Такий хід справи був зумовлений тим, що, згідно з п. 41 “Положення...” (1819 р.), тільки докторські дисертації підлягали розгляду відповідних інстанцій. Це, у свою чергу, обмежувало міністерство в контролі за перебігом набуття учених ступенів дійсного студента, кандидата і магістра [1, с. 136]. Тому циркулярним розпорядженням від 13 грудня 1823 р. доводилось до відома, що університети зобов’язані через попечителів навчальних округів надсилати примірники всіх дисертацій на здобуття учених ступенів, які розглядалися ученими радами й одержали схвалення. Їх кількість визначалась у розмірі 10 друкованих примірників для кожного із членів Головного управління училищ і одного рукописного [6]. Циркулярне розпорядження від 12 січня 1834 р. повністю копіювало попереднє, а от наступне, від 17 березня 1834 р., визначало як обов’язкову вимогу один примірник друкованої дисертації й один рукопис. До того ж дисертації на здобуття наукових ступенів у галузі медицини не вимагались узагалі.

Аналіз “Положення...” (1819 р.) дає змогу констатувати той факт, що найбільш суттєвих обмежень учені колегиї зазнали в наданні учених ступенів дійсного студента й кандидата для вихідців з податкового стану. Ті з них, хто успішно витримав випробування й одержав схвалення вченої ради, не затверджувались у цьому званні до виходу наказу Урядового Сенату про виключення з податкового стану. Бажаючі досягти ступеня кандидата змушені були марнувати зайвий рік в університеті, оскільки допускались до іспитів на означений ступінь лише через рік після одержання атестата дійсного студента. Показово, що університет визнавав претендента на ступінь дійсного студента не від того часу, коли університетська рада ухвалила відповідне рішення, а з моменту опублікування сенатського наказу [1, с. 137].

В аспекті досліджуваної проблеми інтерес викликає той факт, що в досліджуваній період з боку Міністерства народної освіти було вжито заходів щодо посилення вимог до мови написання дисертаційних робіт, що було доведено до відома учених рад університетів. Так, у 1827 р. учений комітет Головного управління училищ на одному із своїх засідань розглянув існуючий порядок присвоєння учених ступенів у Харківському університеті й дисертацію дійсного студента Гарнака, подану на здобуття ученого ступеня кандидата. Учений комітет відзначив, що “в слогі сего рассуждения мало видно искусства, переходы от одних частей сочинения к другим связаны самыми обыкновенными формами...” [7, с. 611]. З приводу викладених зауважень було видано розпорядження Міністерства народної освіти від 23 вересня 1827 р. “Про те, щоб зверталась увага на мову кандидатських дисертацій”, а Харківському університету рекомендовалось, “чтобы впредь оный обращал большее внимание на слог сочинений, представляемых студентами при испытании их на степень кандидата” [7, с. 611].

У ході наукового пошуку встановлено, що деякі параграфи “Положення...” (1819 р.) не давали чітких однозначних відповідей щодо порядку присвоєння учених ступенів. Це спонукало університетські ради звертатись за роз’ясненнями до Головного управління училищ та Міністерства народної освіти. Зокрема, рада Харківського університету через попечителя навчального округу звернулась до вченого комітету Головного управління училищ з проханням розтлумачити такі положення означеного документу:

— “...Чи може філософія бути оголошена головним предметом випробувань для здобувачів ученого ступеня філософського факультету? Якщо так, то крім фі-

лософії, з яких предметів слід проводити іспити: з усіх наук, що належать до обох відділень філософського факультету, чи тих, що стосуються лише одного з них?”

– “...Що слід розуміти під терміном “курс наук”: науки підготовчі, визначені п. 110 і 111 статуту університету (1804 р.), чи науки, що підлягають вивченню на цьому факультеті?”

– “...Згідно з яким документом визначається поділ університету на факультети: університетського статуту чи “Положення про випробування на учені ступені?”

Відповідно до запиту ради Харківського університету, Міністерство народної освіти видало розпорядження “Про непорозуміння, що зустрічаються в положенні про випробування на учені ступені” (1828 р.) [8]. Щодо першого питання головне управління училищ визначило, що здобувач ученого ступеня філософського факультету може обрати філософію головним предметом, а з допоміжних ті, що належать до одного з відділень цього факультету. З приводу другого питання було надане таке роз’яснення: “Під поняттям “курс наук” слід розуміти ті науки, які підлягають вивченню на певному факультеті або відділенні, а не підготовчі, що викладаються в гімназіях”. Відповідь на третє запитання спрямовувала учені колегії керуватись розподілом факультетів згідно з “Положенням про випробування на учені ступені” (1819 р.) [8].

В аспекті досліджуваної проблеми на особливу увагу заслуговують і Циркулярні розпорядження Міністерства народної освіти від 22 грудня 1819 р. та 19 лютого 1819 р., які внесли суттєві корективи до статуту 1804 р. Перший зобов’язав університети видавати здобувачам ученого ступеня після ухвалення вченою радою й затвердження в Міністерстві народної освіти атестат на звання дійсного студента, свідоцтво про здобуття ступеня кандидата, диплом магістра та доктора.

Інший циркуляр установлював як головну умову для затвердження на професорській посаді наявність докторського ступеня, а для одержання звання ад’юнкта – ступеня магістра [1, с. 135].

Надалі діяльність учених рад вітчизняних університетів щодо присвоєння учених ступенів коригувалась відповідно до положень чинних статутів та доповнень до них у вигляді циркулярних розпоряджень Міністерства народної освіти, які відображали урядову політику в галузі університетської освіти на різних етапах її становлення. Зауважимо, що з 1819 р. учені ради затверджували здобувачів у чотирьох учених ступенях: дійсний студент, кандидат, магістр, доктор; у 1837 до 1864 р. – у трьох: кандидат, магістр, доктор; а з 1884 р. – у двох: магістр, доктор.

Висновки. Таким чином, від часу заснування вітчизняних університетів учені ради отримали право самостійно присуджувати учені ступені на кшталт європейських університетів. Вимоги до здобувачів ученого ступеня знайшли відображення в університетському статуті 1804 р. Однак установлення безпосереднього зв’язку наукової діяльності з державною службою та становищем у суспільстві зумовило втручання урядових структур у процедуру наукової атестації, призвівши до обмеження повноважень учених колегій у справі присудження учених ступенів і підконтрольності їх діяльності з боку Міністерства народної освіти.

Література

1. Система научной подготовки и аттестации в университетах России и западной Европы: исторический опыт (XIV – XX вв.) : сб. науч. ст. – М., 1998. – 203 с.
2. Акт постановления для Императорского Университета в Дерпте. 12 декабря 1802 г. // Сборник постановлений по Министерству народного просвещения. 1802–1825. – СПб., 1864. – Т. 1. – Стб. 612.

3. Иванов А.Е. Ученые степени в Российской империи XVIII в. / А.Е. Иванов. – 1917 г. – М., 1994.
4. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна за 200 років / В.С. Бакіров, В.М. Духопельников, Б.П. Зайцев, В.І. Кадєєв, С.І. Посохов. – Х. : Фоліо, 2004. – 750 с.
5. О присвоении университетским студентам чина 12, а кандидатам 10 класса. 29 сентября 1822 г. // Сборник постановлений по Министерству народного просвещения. 1802–1825. – СПб., 1864. – Т. 1. – Стб. 1532–1534.
6. Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. 1802–1834. – СПб. : В тип. Имп. Акад. наук, 1866. – Т. 1. – Стб. 389–390.
7. О том, чтобы обращено было внимание на слог кандидатских диссертаций. 23 сентября 1827 г. // Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. 1802–1834. – СПб. : В тип. Имп. Акад. наук, 1866. – Т. 1. – Стб. 610–611.
8. О недоразумениях, встреченных в Положении о производстве в ученые степени. 16 мая 1828 г. // Сборник распоряжений по Министерству народного просвещения. 1802–1834. – СПб. : В тип. Имп. Акад. наук, 1866. – Т. 1. – Стб. 647–651.
9. Устав Императорского Харьковского университета. 1804 г. // Периодические сочинения о успехах народного просвещения. – 1805. – № 10. – С. 225–285.

ЗОРОЧКІНА Т.С.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Педагогічна професія – одна з найдавніших. Вона виникла на ранніх етапах розвитку людства у зв'язку з потребою передавати поколінню, що підростає, набутий досвід, згодом виділившись в окрему галузь. Сучасні вимоги до педагога викладено в Законі “Про загальну середню освіту”: “Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти” [3].

Вчителями в широкому значенні слова називають тих, хто озброює молоде покоління знаннями, уміннями та навичками. У вузькому значенні вчитель – це людина, яка одержала спеціальну підготовку, займається навчанням і вихованням учнів у загальноосвітній школі. Ця професія захоплива, творча; для людини, яка її обрала, вона є джерелом постійного зростання та вдосконалення.

З моменту виникнення педагогічної професії за вчителем закріпилась, передусім, виховна функція. Учитель – це вихователь та наставник, у цьому його громадське призначення, тому виховна робота є педагогічною діяльністю, спрямованою на розв'язання завдань всебічного гармонійного розвитку особистості шляхом організації виховного середовища й управління різноманітними видами діяльності вихованців [4].

Мета статті – розкрити форми й методи професійної підготовки майбутнього вчителя, вимоги, які він має задовольняти, його функції.

Розглянемо функції вчителя й зумовлені ними вимоги. Дослідження багатьох учених переконливо доводять, що в навчально-виховному процесі виявляють себе такі взаємопов'язані функції вчителя:

- а) діагностична;
- б) орієнтаційно-прогностична;
- в) конструктивно-проектувальна;